

บทที่ ๑ การจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารคในสมัยต่าง ๆ

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค หมายถึง ริ้วขบวนเรือที่จัดขึ้นในการที่พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปในการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการส่วนพระองค์ และที่เป็นการพระราชพิธี เดิมเป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพระราชพิธี เช่น พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน พระราชพิธีบรมราชาภิเษก การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงนมัสการรอยพระพุทธรูป การอัญเชิญพระพุทธรูปที่สำคัญจากหัวเมืองเข้ามาประดิษฐานในพระนคร ตลอดจนการต้อนรับราชทูตจากต่างประเทศ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้มีการจัดริ้วขบวนในสมัยต่าง ๆ ดังนี้

๓.๒ ประวัติเรือพระที่นั่ง เรือพระราชพิธี ที่ใช้ในรัชกาลปัจจุบัน

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

คำว่า “สุพรรณหงส์” แปลว่า หงส์ทอง ซึ่งหงส์ในปกรณัมและคัมภีร์ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เป็นพาหนะของเทพเจ้า และเทพี เช่น พระอัคิน พระวรุณ พระพรหม และพระนางศรีสวตี อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของเทพเจ้าสำคัญ เช่น พระนารายณ์ พระศิวะ และพระสุริยเทพ ส่วนในพุทธศาสนา หงส์เป็นสัญลักษณ์ของจิตวิญญูณ บริสุทธิ์หรือจิตอันเที่ยงแท้ดังปรากฏในชาดกกล่าวถึงพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นหงส์

ใน พ.ศ. ๒๐๙๑ สมัยกรุงศรีอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ปรากฏชื่อเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์เป็นครั้งแรกว่า “เรือพระที่นั่งชัยสุพรรณหงส์ และเรือศรีสุพรรณหงส์” ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชื่อเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์ และจากบทประพันธ์ภาพเหนือเรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศไชยเชษฐาสุริยวงศ์ หรือเจ้าฟ้ากุ้ง รัชกาลสมเด็จพระเจ้าบรมโกศได้บรรยายถึงความงดงามของเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ไว้ว่า

สุพรรณหงส์ทรงพู่ห้อย	งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
เพียงหงส์ทรงพรหมิน	ลินลาสเลื่อนเตื่อนตาชม

หรือจากลิขิตพยุหยาตราเพชรพวงของเจ้าพระยาคลัง (หน) ว่า

สุพรรณหงส์เห็นเห็จฟ้า	ชมสินธุ์
ดุจพ่าห์พรหมินบิน	ฟ่องพ้อน
จตุรมุขพิฆานอินทร์	อรอาสน์
เป็นที่นั่งรองร้อน	ทุเรศร้างวังเวง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏชื่อเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ ชื่อว่าเรือพระที่นั่งศรีสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ได้รับความเสียหายทั้งหมดในคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ส่วนเรือพระที่นั่งลำปัจจุบันนี้เป็นเรือที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อทดแทนเรือลำเดิมที่ได้สร้างมาแต่ครั้งสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใหม่ แต่มาแล้วเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพลเรือตรีพระยาราชนครินทร์ (กร หงสกุล) เป็นสถาปนิกผู้ต่อเรือสุพรรณหงส์ โดยจัดให้มีการประกอบพิธีปล่อยเรือลงน้ำเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ โขนหัวเรือจำหลักเป็นรูปหงส์ ลงรักปิดทองประดับกระจกมีพู่จามรีห้อย ปลายพู่เป็นแก้วผลึก ภายนอกทาสีดำ ท้องเรือภายในสีทาแดง

ตอนกลางลำเรือทอดบัลลังก์กัญญาหรือบุษบกสำหรับเป็นที่ประทับ เรือมีความยาว ๔๖.๑๕ เมตร ความกว้าง ๓.๑๗ เมตร ความลึก ๐.๙๔ เมตร กินน้ำลึก ๐.๔๑ เมตร น้ำหนัก ๑๕.๖๐ ตัน

กำลังพลทั้งหมด ๖๗ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือ ๖๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๕๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนเห่านายาว ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย กำลังพลสำรอง ๓ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จำนวน ... นาย

วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๕ องค์การเรือโลกแห่งสหราชอาณาจักร พิจารณามอบรางวัลเรือโลก แก่เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์โดยคณะกรรมการองค์การ World Ship Trust เข้าเฝ้าฯ ในการนี้พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้อธิบดีกรมศิลปากร เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเหรียญรางวัลดังกล่าวในฐานะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดูแลรักษาเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙

คำว่า “นารายณ์ทรงสุบรรณ” หมายถึง พระนารายณ์ทรงครุฑ ซึ่งคำว่า “สุบรรณ” หมายถึง ครุฑ หรือ พญาครุฑ พาหนะของพระนารายณ์

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ จัดเป็นเรือพระที่นั่งกึ่งลำเดิมที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีชื่อว่า “มงคลสุบรรณ” หัวเรือเป็นรูปพระครุฑพ่าห์ มีช่องกลมสำหรับติดตั้งปืนใหญ่อยู่ที่หัวเรือใต้ตัวครุฑ มีความยาว ๑๗ วา ๓ ศอก กว้าง ๕ ศอก ๕ นิ้ว ลึก ๑ ศอก ๖ นิ้ว กำลัง ๖ ศอก ๖ นิ้ว พื้นห้องเรือภายนอกทาสีแดง ฝีพาย ๖๕ คน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้มีพระราชดำริให้เสริมรูปพระนารายณ์ยืนประทับบนหลังพญาสุบรรณเพื่อความเป็นสง่างามของลำเรือและเพื่อให้ต้องตามคติในศาสนาพราหมณ์ เทวรูปพระนารายณ์ที่สร้างขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๔ สร้างด้วยไม้จำหลักปิดทอง ประดับกระจกองค์พระนารายณ์ทรงเครื่องภูษิตาภรณ์และมงกุฎยอดชัยพระพักตร์และพระวรกายประดับกระจกสีขาบ (สีน้ำเงินเข้ม) มี ๔ พระกร ทรงเทพศาสตรา คือ ตรี คทา จักร สังข์ ตามคติของพราหมณ์ ซึ่งปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ของรัชกาลที่ ๑ ตอนกุ่มภกรรณต้องศรพระรามสิ้นชีวิต “แลเห็นพระองค์ทรงลักษณะ ผ่องพักตร์จรัสรัศมี สีเขียวดั่งนิลมณี มีกายปรากฏเป็นสีกร ทรงเทพอาวุธจักรสังข์ ทั้งตรีคทา ศิลป์ครุ จึงรู้ว่านารายณ์ฤทธิรอน จากเกษียรสาครเสด็จมา” แล้วขนานนามว่า “เรือนารายณ์ทรงสุบรรณ” ต่อมาเรือได้เสื่อมสภาพลง คงเหลือแต่โขงเรือเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ใน พ.ศ. ๒๕๓๙ กองทัพเรือ ธนาครไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) กรมอุทการเรือ และกรมศิลปากร ได้มีหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพื่อสร้างเรือพระที่นั่งลำใหม่เพื่อน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ปีที่ ๕๐ ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดสร้าง พร้อมกับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อเรือว่า “เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙” เรือลำดังกล่าวมีฐานะเป็นเรือพระที่นั่งรองทอดบัลลังก์กัญญา ขั้นตอนการจัดสร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ แบบเรือได้คงขนาดและลักษณะของลวดลายแกะสลักทั้งหลายไว้ตามแบบเรือลำเดิม แต่ได้ปรับปรุงให้โขงเรือมีความสูงเพิ่มขึ้น และส่วนที่เป็นรูปพระครุฑพ่าห์ก็ออกแบบให้มีความงดงามยิ่งขึ้น พร้อมทั้งได้ขยายพื้นที่ของลำเรือให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะส่วนที่ทอดบัลลังก์กัญญาและประดับเครื่องสูงทั้งหลายเริ่มดำเนินการสร้างตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗ กรมอุทการเรือรับเป็นผู้จัดสร้างตัวเรือ พาย และคัตฉาก ส่วนกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลการแกะสลักลวดลายตลอดจนการลงรักปิดทอง

ประดับกระจก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางกระดูกงู เรือ ณ อุทธารเรือธนบุรีกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระราชอิสริยยศที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในฐานะ ผู้แทนพระองค์ ทรงทำพิธีปล่อยเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ ลงน้ำ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๘

ลักษณะโขนเรือ ทำจากไม้สักทอง ลงรักปิดทองประดับกระจก จำหลักรูปพระวิษณุพระวรกายคล้ำในพระกร ทั้ง ๔ ทรงถือ จักร สังข์ คทา และตรีศูล ประทับยืนบนครุฑขุดนาครหรือครุฑที่จับนาค ๒ ตัวชูขึ้น ที่หัวเรือเบื้องใต้ครุฑ เป็นช่องสำหรับใส่ปืนใหญ่ ลายบริเวณหัวเรือมีลักษณะเป็นก้านขดใบเทศมีครุฑประกอบตัวก้านขด กลางลำเรือทอด บัลลังก์กัญญาและมีแท่นประทับลำเรือ ภายนอกห้องเรือและภายในทาสีแดง

ส่วนท้ายเรือ มีลักษณะคล้ายท้ายเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช แต่ส่วนเหนือมาลัยท้ายเป็นสร้อยหางครุฑ ปลาย หางสุดของท้ายเรือเป็นกนกหางครุฑ ท้องลายของท่อนหางเป็นชนครุฑ

ลำเรือ ทำจากไม้ตะเคียนทอง แกะสลักลงรักปิดทองประดับกระจกตลอดทั้งลำเรือ มีลวดลายเป็นลายพุดตาน สีพื้นเรือหรือสีท้องเรือเป็นสีแดงชาดใช้บัลลังก์กัญญาเรือเช่นเดียวกับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์เป็นลวดลายแกะสลัก ลง รักปิดทองประดับกระจก

แผงนักพิง แกะสลักลวดลายเป็นรูปครุฑขุดนาคร ลงรักปิดทองประดับกระจก ภายในเหมือนเรือพระที่นั่ง สุพรรณหงส์ ลูกแก้วรับชื่อ เป็นไม้แกะสลัก ลงรักปิดทองประดับกระจก เสาทองต้นทาสีดำ

ส่วนพายกับฉาก ลงรักปิดทอง การวางฉัตรให้เว้น ๒ กระทบต่อ ๑ ฉัตร ผ่าคาดหลังตากัญญาเรือ เป็นทองแผ่ ลวดลายโคมแย่ง ลงรักปิดทองประดับกระจก พื้นแดงลายจั่ว และลายผ้ามานโดยรอบประดับด้วยทองแผ่ลวด

ขนาดของเรือ มีความยาว ๔๔.๓๐ เมตร ความยาวแนวหน้าหนักบรรทุกเต็มที่ ๓๔.๖๐ เมตร ความกว้าง ๓.๒๐ เมตร ความลึก ๑.๑๐ เมตร กินน้ำลึก ๐.๔๐ เมตร น้ำหนักบรรทุก ๒๐ ตัน สิ้นค่าใช้จ่าย ๑๑.๙ ล้านบาท

กำลังพลทั้งหมด ๖๗ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือ ๖๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๕๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนเห่ขานยาว ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย กำลังพล สำรอง ๓ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จำนวน ... นาย

เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เคยเป็นเรือพระที่นั่งทรง เมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้า พระกฐิน โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค ณ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๘

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

คำว่า “อนันตนาคราช” หมายถึง ราชานาครหรืองูทั้งหลาย ในอินดูปกรณัม “อนันตะ” หมายถึง ภูเขา หรือ ภูเขาที่มีพลังยิ่งใหญ่ รู้จักในชื่อ เศษะ หรือ อาทิสเศษะ เป็นผู้ที่มิเคยรหนึ่งพัน ซึ่งประดับด้วยอัญมณีส่อง ประกายไปทุกแห่งหน ส่วนในคัมภีร์ปุราณะกล่าวว่า อนันตะอาศัยอยู่ลึกลงไปกว่าโลกบาดาลทั้ง ๗ ชั้น และแบกโลก ทั้งหมดไว้บนเศียร คราใดที่อนันตะหาว โลกก็สั่นสะเทือน บางคัมภีร์อธิบายว่าอนันตะมีชื่ออีกอย่างว่า วาสูกี ซึ่งมี ๗ เศียร และอยู่ในโลกบาดาลชั้นที่ ๗ ปกครองนาครทั้งหลาย

เรื่องราวดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยว่าได้โลกมนุษย์มีปลาอานนท์อาศัยอยู่ คราวใดปลาอานนท์ ขยับตัวโลกจะสั่นเกิดแผ่นดินไหว พญานาค ๗ เศียร บันดาลให้เกิดฝน และความเชื่อที่ว่าพระมหากษัตริย์เป็นอวตาร ของพระวิษณุลงมาเกิดบนโลกมนุษย์ ดังนั้น เรือพระที่นั่งซึ่งเป็นพระราชพาหนะจึงสร้างเป็นรูปพญานาคอนันตนาคราช สอดคล้องกับเรื่องราวที่ว่าพระวิษณุประทับบรรทมบนพญานาคอนันตนาคราชในเกษียรสมุทร

เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เป็นเรือพระที่นั่งกิ่ง ซึ่งมีโขนเรือเป็นรูปพญานาค ๗ เศียร สร้างขึ้นครั้งแรกใน สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า ทรงพระราชดำริว่าเรือพระที่นั่งครุฑของเดิมก็มีอยู่ แล้วแต่เรือพระที่นั่งนาคยังมีไม่ โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนราชสีหวิกรม สร้างเรือพระที่นั่ง บัลลังก์นาค ๗ เศียร พื้นเขียว ยาว ๑ เส้น ๓ วา (๑ เส้น เท่ากับ ๖ ศอก) ชื่อว่า เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

ในสมัยสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสยามเทวมหามกุฏ วิทยมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ใช้เรือพระที่นั่งอนันตนาคราชเป็นเรือพระที่นั่งลำทรง ซึ่งตั้งบุษบกผูกม่านทำด้วยผ้าคาด มีนักสราขประจำทั้งด้านหน้าและด้านหลังที่หัวเรือตั้งปืนจ่ารงค์รำเงิน หน้าบุษบกจะตั้งเครื่องสูง ด้านหน้ามีฉัตร ๗ ชั้น ๑ องค์ ฉัตร ๕ ชั้น ๓ องค์ ด้านหลังบุษบก เป็นฉัตร ๗ ชั้น ๑ องค์ ๕ ชั้น ๒ องค์ และมีพระกลด พัดโบก บังพระ สूरย์ บังแทรก (บังตั้ง) ด้านหน้าพระแท่นมีอาวุธผูกติด คือ ปืนนกสับ พระแสงง้าวนาถมเงิน ด้านท้ายพระแท่นมี ทวน ๑ คู่ ขุนนางที่อยู่ประจำเรือมีจมีนมหาดเล็กข้างละ ๒ นาย สำหรับเชิญพระแสงตั้งตอง มีจางวางปลัดทูลฉลอง และหุ้มแพรอยู่หน้าพระที่พวกพลเลวอยู่ท้าย ๒ นาย พลพายใช้พายทอง เช่นเดียวกับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์

โขนเรือปิดทองประดับกระจก เป็นรูปพญานาคอนันตนาคราช หรือ พญานาค ๗ เศียร กลางลำเรือทอดบุษบก ใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปหรือผ้ากฐิน ลำเรือภายนอกทาสีเขียวท้องเรือภายในทาสีแดง ตัวเรือมีความยาว ๔๕.๘๕ เมตร กว้าง ๒.๕๘ เมตร ลึก ๐.๘๗ เมตร กินน้ำลึก ๐.๓๑ เมตร

สำหรับเรือพระที่นั่งอนันตนาคราชลำปัจจุบัน สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๖ แทนลำเดิม สร้างเสร็จเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นเรือพื้นเขียว น้ำหนัก ๑๕.๓๖ ตัน ความยาว ๔๔.๘๕ เมตร ความกว้าง ๒.๕๘ เมตร ความ ลึก ๐.๘๗ เมตร กินน้ำลึก ๐.๓๑ เมตร

กำลังพลทั้งหมด ๗๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือ ๗๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๕๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนห่มชานยาว ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย บังสุราย พัดโบก พระกลด ๓ นาย กำลังพลสำรอง ๒ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง จำนวน ... นาย

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์

คำว่า “อเนกชาติภุชงค์” หมายถึง งูหลากหลายชนิด สอดคล้องกับรูปโขนเรือที่ลงรักปิดทองมีลายรูปงูตัว เล็ก ๆ จำนวนมาก คำว่า “ภุชงค์” มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “นาค” ในภาษาไทย ซึ่งเป็นเทพในฮินดูปกรณัม และปรากฏในพระพุทธรูปศาสนา เป็นตัวแทนแห่งพลังอำนาจ ความรอบรู้ และความอุดมสมบูรณ์ เทพเจ้าหลายองค์ ของศาสนาฮินดูเกี่ยวข้องกับนาคหรือปรากฏในรูปร่างของงูหรืองูเทพ เช่น พระวิษณุบรรทมบนพญานาคอนันตนาคราชหรือ เศษะนาค ทอดตัวอยู่เหนือแผ่นน้ำ รูปแบบของงูหรือนาคตัวเล็ก ๆ จำนวนมากที่หัวเรือเช่นนี้ น่าจะหมายถึงนาคที่มี จำนวนนับพันซึ่งเป็นเหล่าบรรดานาคที่กำเนิดจากมหาฤๅษีกัศยปะและนางกัทฑุ นาคเหล่านี้อาศัยอยู่ในโลกบาดาล เรียกว่า นาคโลก หมายถึงโลกของนาคทั้งหลาย

เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์เป็นเรือศรี สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หัวเรือลงรักปิดทองลายรดน้ำเป็นรูปพญานาคเล็ก ๆ จำนวนมาก ตอนกลางลำเรือทอดบัลลังก์ก็ัญญาซึ่งเป็นที่ประทับเปลื้องเครื่องหรือเปลื้องพระขagramsหากฐินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก่อนเสด็จขึ้นหรือลงเรือพระที่นั่งอีกลำ ตัวลำเรือภายนอกทาสีชมพู ท้องเรือภายในทาสีแดง ใช้พายทองพายท่านกบินเช่นเดียวกับเรือพระที่นั่ง ไม่มีนักสราขเชิญธง เพราะถือเป็นธรรมเนียมว่าเรือพระที่นั่งศรีถ้าทอดบัลลังก์ก็ัญญา ไม่มีธงท้ายเรือพระที่นั่ง

ตัวเรือมีความยาว ๔๕.๖๗ เมตร ความกว้าง ๒.๙๑ เมตร ความลึก ๐.๙๑ เมตร น้ำหนัก ๗.๗ ตัน

กำลังพลทั้งหมด ๗๗ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๗๕ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย ท้าย ๒ นาย ฝ้าย ๖๑ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนเห่านายาว ๑ นาย คนถือฉัตร ๗ นาย กำลังพลสำรอง ๒ นาย และเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวัง ... นาย

เรือสุรายุภักษ์

เรือสุรายุภักษ์ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ลำเดิมไม่พบหลักฐานการสร้าง ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ กองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ โชนเรือเป็นรูปครึ่งยักษ์ครึ่งนก มีองค์สีม่วง

ตัวเรือมีความยาว ๓๑ เมตร ความกว้าง ๒.๐๓ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๒ เมตร

กำลังพลจำนวน ๕๙ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๕๗ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝ้าย ๔๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย พลกระทู้งเสา (ให้จิงหะ) ๒ นาย คนตีกลองชนะ ๑๐ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือสุรปักษ์

เรือสุรปักษ์ สร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ลำเดิมไม่พบหลักฐานการสร้าง ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ กองทัพเรือร่วมกับกรมศิลปากรได้ดำเนินการบูรณะซ่อมแซมใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ โชนเรือเป็นรูปครึ่งยักษ์ครึ่งนก มีองค์สีเขียว

ตัวเรือมีความยาว ๓๑.๑๖ เมตร ความกว้าง ๒.๐๓ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๑ เมตร

กำลังพลจำนวน ๕๙ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๕๗ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝ้าย ๔๐ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย พลกระทู้งเสา (ให้จิงหะ) ๒ นาย คนตีกลองชนะ ๑๐ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก กรมศิลปากรได้ดำเนินการตัดหัวโขนเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

เรือกระบี่ปราบเมืองมาร โขนเรือเป็นรูปवानร (หนุมาน) ร่างกายสีขาว ไม่สวมเครื่องประดับหัว

ตัวเรือมีความยาว ๒๘.๘๕ เมตร ความกว้าง ๒.๑๐ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๖ เมตร

กำลังพลจำนวน ๕๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๕๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๖ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย พลกระทู้่งเสา (ให้จิงหวะ) ๒ นาย คนตีกลองชนะ ๑๐ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือกระบี่ราญรอนราพณ์

เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก กรมศิลปากรได้ดำเนินการตัดหัวโขนเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

พ.ศ. ๒๕๐๙ ซ่อมทำตัวเรือทั้งลำ และได้ทำหางเรือขึ้นใหม่ ช่างแกะสลักกลดลยทำงานประมาณ ๑๒ เดือน ช่างรักทำงานประมาณ ๔ เดือน ช่างเขียนทำงานประมาณ ๖ เดือน ช่างปิดทองและประดับกระจกทำงานประมาณ ๔ เดือน

เรือกระบี่ราญรอนราพณ์ โขนเรือเป็นรูปวานร (นิลพัท) ไม่สวมเครื่องประดับหัว ร่างกายสีดำ

ตัวเรือมีความยาว ๒๘.๓๐ เมตร ความกว้าง ๒.๑๐ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๖ เมตร

กำลังพลจำนวน ๕๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๕๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๖ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย พลกระทู้่งเสา (ให้จิงหวะ) ๒ นาย คนตีกลองชนะ ๑๐ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือพาลีรั้งทวีป

เรือพาลีรั้งทวีป สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

โขนเรือเป็นรูปวานร (พาลี) สวมมงกุฎ โดยมีร่างกายสีเขียว

ตัวเรือมีความยาว ๒๙.๐๓ เมตร ความกว้าง ๒.๐๐ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๓ เมตร

กำลังพลจำนวน ๔๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๔ นาย คนถือธงท้ายเรือ ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย พลกระทู้่งเสา (ให้จิงหวะ) ๒ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือสุครีพครองเมือง

เรือสุครีพครองเมือง สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

โขนเรือเป็นรูปवानร (สุครีพ) สวมมงกุฎ โดยมีร่างกายสีแดง

ตัวเรือมีความยาว ๒๙.๑๐ เมตร ความกว้าง ๑.๙๘ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๐ เมตร

กำลังพลจำนวน ๔๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย พลกระทู้งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ นาย และ กำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือครุฑเหินเห็จ

เรือครุฑเหินเห็จ สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช แต่ใช้ชื่อว่าเรือครุฑเหินเห็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก กรมศิลปากรได้ดำเนินการตัดหัวโขนเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

ลำปัจจุบันสร้างใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยใช้หัวเรือเดิมนำมาซ่อมแซม ท้ายเรือทำใหม่ เริ่มสร้างเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ช่างแกะสลักลวดลายทำงานประมาณ ๑๘ เดือน ช่างรักทำงาน ๖ เดือน ช่างเขียนลายรดน้ำทำงานประมาณ ๖ เดือน ช่างปิดทองและประดับกระจกทำงานประมาณ ๔ เดือน โขนเรือเป็นรูปครุฑ จับนาค ๒ ตัวชูขึ้น ภายสีแดง

ตัวเรือมีความยาว ๒๘.๕๘ เมตร ความกว้าง ๒.๑๐ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๖ เมตร

กำลังพลจำนวน ๔๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนกระทู้งเสา (ให้จิ้งหะ) ๒ นาย และ กำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือครุฑเตร็จไตรจักร

เรือครุฑเตร็จไตรจักร สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก กรมศิลปากรได้ดำเนินการตัดหัวโขนเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

ลำปัจจุบันสร้างใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยใช้หัวเรือเดิมนำมาซ่อมแซม ท้ายเรือทำใหม่ เริ่มสร้างเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑ แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ช่างแกะสลักลวดลายทำงานประมาณ ๑๘ เดือน ช่างรักทำงาน ๖ เดือน ช่างเขียนลายรดน้ำทำงานประมาณ ๖ เดือน ช่างปิดทองและประดับกระจกทำงานประมาณ ๔ เดือน โขนเรือเป็นรูปครุฑ จับนาค ๒ ตัวชูขึ้น ภายสีชมพู

ตัวเรือมีความยาว ๒๘.๗๒ เมตร ความกว้าง ๒.๐๘ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๕๕ เมตร

กำลังพลจำนวน ๔๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๔ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนกระทุ้งเสา (ให้จิงหวะ) ๒ นาย และ กำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือเอกไชยเหินหวา

เรือเอกไชยเหินหวา เป็นเรือคู่ซึก คู่กับเรือเอกไชยหลาวทอง ทำหน้าที่ซึกลากเรือพระที่นั่ง เช่น ซึกลากเรือพระที่นั่ง เมื่อต้องการให้แล่นเร็วขึ้น สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ลำเดิมไม่พบหลักฐานการสร้าง ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ กรมศิลปากรได้ตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถาน จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๘ กองทัพเรือและกรมศิลปากรร่วมกันบูรณะเรือนี้ขึ้นใหม่ โดยใช้หัวเรือและท้ายเรือเดิมมาประกอบลักษณะหัวเรือเป็นรูปดั้งเดิมเข็ดสูงงอนขึ้นไป ลงรักปิดทองเขียนลายรดน้ำรูปเหรา (สัตว์ในตำนาน ลักษณะคล้ายมังกรแต่มีหัวเป็นงูหรือนาค) สีของดวงตาเหล่าเป็นสีทอง กระทงเรือมีแท่นรองฉัตร ๗ ต้น ด้วยเคยเป็นเรือพระที่นั่งทรงมาก่อน

ตัวเรือมีความยาว ๒๙.๗๖ เมตร ความกว้าง ๒.๐๖ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๐ เมตร

กำลังพลจำนวน ๔๖ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๘ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือเอกไชยหลาวทอง

เรือเอกไชยหลาวทอง เป็นเรือคู่ซึกคู่กับเรือเอกไชยเหินหวา ทำหน้าที่ลากเรือพระที่นั่ง เช่น ซึกลากเรือพระที่นั่ง เมื่อต้องการให้แล่นเร็วขึ้น สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ลำเดิมไม่พบหลักฐานการสร้าง ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ กรมศิลปากรได้ตัดหัวเรือและท้ายเรือเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถาน จนถึง พ.ศ. ๒๕๐๘ กองทัพเรือและกรมศิลปากรร่วมกันบูรณะเรือนี้ขึ้นใหม่ โดยใช้หัวเรือและท้ายเรือเดิมมาประกอบ ลักษณะหัวเรือเป็นรูปดั้งเดิมเข็ดสูงงอนขึ้นไป ลงรักปิดทองเขียนลายรดน้ำรูปเหรา (สัตว์ในตำนาน ลักษณะคล้ายมังกรแต่มีหัวเป็นงูหรือนาค) สีของดวงตาเหล่าเป็นสีดำ

ตัวเรือมีความยาว ๒๙.๖๔ เมตร ความกว้าง ๑.๙๖ เมตร ความลึกถึงท้องเรือ ๐.๖๐ เมตร

กำลังพลจำนวน ๔๖ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๒ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๘ นาย คนถือธงท้าย ๑ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือทองขวานฟ้า

เรือทองขวานฟ้าและเรือทองบ่าบั้น ทำหน้าที่เป็นประตู่หน้า หรือเรือสำหรับนำหน้าขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ลำเดิมไม่พบหลักฐานการสร้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก กรมศิลปากรได้ดำเนินการตัดหัวโขนเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถาน

พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้สร้างตัวเรือขึ้นใหม่ โดยใช้หัวเรือเดิม ลักษณะเป็นเรือตั้งทาน้ำมัน ยอดตั้งปิดทอง หัวเรือแกะสลักลวดลาย ท้ายเรือลงรักปิดทองประดับกระจก ตัวเรือมีความยาว ๓๒.๐๘ เมตร กว้าง ๑.๘๘ เมตร ลึก ๐.๖๔ เมตร ใช้เวลาทำประมาณ ๑๒๐ วัน และทำเครื่องตกแต่งเรือใหม่

กำลังพลจำนวน ๔๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๙ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย กำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือทองบัวบิน

เรือทองบัวบินและเรือทองชวานฟ้า ทำหน้าที่เป็นเรือประตูลำ หรือเรือสำหรับนำหน้าขบวนพยุหยาตราทางชลมารคลำเดิมไม่พบหลักฐานที่สร้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดกรุงเทพมหานคร สร้างความเสียหายให้กับเรือเป็นอย่างมาก กรมศิลปากรได้ดำเนินการตัดหัวโขนเรือและท้ายเรือเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์

พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้สร้างตัวเรือขึ้นใหม่ โดยใช้หัวเรือเดิม ลักษณะเป็นเรือตั้งทาน้ำมัน ยอดตั้งปิดทอง หัวเรือแกะสลักลวดลาย ท้ายเรือลงรักปิดทองประดับกระจก ตัวเรือมีความยาว ๓๒.๐๐ เมตร ความกว้าง ๑.๘๓ เมตร ความลึก ๐.๖๔ เมตร ใช้เวลาทำประมาณ ๑๒๐ วัน และทำเครื่องตกแต่งเรือใหม่

กำลังพลจำนวน ๔๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้ายเรือ ๒ นาย ฝีพาย ๓๙ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย กำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือเสื่อทยานชล

เรือเสื่อทยานชล เป็นเรือประเภทเรือพิฆาต มีหน้าที่สำหรับการรบโดยเฉพาะ สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทั้งหมด ๑๒ ลำ ปราบกฐีเรือทั้งสองลำในลลิตกรบวบนแห่งพระภคินีพยุหยาตราทั้งทางสถลมารค และทางชลมารค ใน พ.ศ. ๒๓๘๗ ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเหลือเพียง ๑ คู่ คือ เรือเสื่อทยานชลและเรือเสื่อคำรณสินธุ์

ตัวเรือมีความยาว ๒๒.๒๐ เมตร ความกว้าง ๑.๗๕ เมตร ความลึกท้องเรือ ๐.๗๐ เมตร

กำลังพลจำนวน ๓๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๓๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๖ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนนั่งประจำคฤท ๓ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือเสื่อคำรณสินธุ์

เรือเสื่อคำรณสินธุ์ เป็นเรือประเภทเรือพิฆาต มีหน้าที่สำหรับการรบโดยเฉพาะ สร้างครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทั้งหมด ๑๒ ลำ ปราบกฐีเรือทั้งสองลำในลลิตกรบวบนแห่งพระภคินีพยุหยาตราทั้งทางสถลมารคและทางชลมารค ใน พ.ศ. ๒๓๘๗ ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเหลือเพียง ๑ คู่ คือ เรือเสื่อทยานชลและเรือเสื่อคำรณสินธุ์

ตัวเรือมีความยาว ๒๒.๒๓ เมตร ความกว้าง ๑.๗๕ เมตร ความลึกท้องเรือ ๐.๗๐ เมตร

กำลังพลจำนวน ๓๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๓๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๖ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย คนนั่งประจำคฤท ๓ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรืออีเหล็องหรือเรือกลองนอก

ไม่พบหลักฐานการสร้าง ตัวเรือมีความยาว ๒๔.๒๕ เมตร ความกว้าง ๑.๖๘ เมตร ความลึก ๐.๕๕ เมตร กำลังพลจำนวน ๓๔ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๓๒ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๘ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือแดงโม่หรือเรือกลองใน

ไม่พบหลักฐานการสร้าง ตัวเรือมีความยาว ๒๔ เมตร ความกว้าง ๑.๙๑ เมตร ความลึก ๐.๖๒ เมตร กำลังพลจำนวน ๓๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๓๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๗ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือตั้ง

เรือตั้ง คำว่า “ตั้ง” แปลว่า “หน้า” ดังนั้นเรือตั้งจึงหมายถึงเรือหน้า คำว่าเรือตั้ง พบครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เรือตั้งมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๒ ลำ โดยเรือตั้ง ๑ - ๒๐ ทาสีน้ำมันเป็นสีดำ ส่วนเรือตั้ง ๒๑ - ๒๒ เป็นสีทอง โดยเรือตั้งทั้ง ๒๒ ลำ ไม่มีลวดลาย ส่วนหัวตั้งสูงงอน ทั้งนี้เรือตั้งแต่ละลำจะมีความยาวของเรือไม่เท่ากัน แต่จะมีความยาวอยู่ระหว่าง ๒๓.๖ - ๒๗.๓ เมตร ความกว้าง ๑.๕ - ๑.๗ เมตร

สำหรับเรือตั้ง ๑๙ ได้รับการซ่อมทำเปลี่ยนตัวเรือไม้ กระจุกงู และกงใหม่เกือบทั้งหมด

ในขณะที่กำลังพลประจำเรือประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย เสา ๒ นาย ประจำคฤห ๕ นาย (นายทหาร ๑ นาย พลทหาร ๔ นาย) และกำลังพลสำรอง ๒ นาย เหมือนกันทุกลำ แต่สำหรับฝีพายจะมีจำนวนแตกต่างกันเนื่องจากความยาวของเรือไม่เท่ากัน

โดยเรือตั้ง ๑ กำลังพลจำนวน ๔๕ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๓ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๒ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย เสา ๒ นาย คนนั่งประจำคฤห ๕ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือตั้ง ๒ - ๔ กำลังพลจำนวน ๔๓ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๔๑ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๐ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย เสา ๒ นาย ประจำคฤห ๕ นาย (นายทหาร ๑ นาย พลทหาร ๔ นาย) และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือตั้ง ๕ - ๑๑ กำลังพลจำนวน ๔๑ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๓๙ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๘ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย เสา ๒ นาย ประจำคฤห ๕ นาย (นายทหาร ๑ นาย พลทหาร ๔ นาย) และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือแซง

เรือแซง เรือที่ทำหน้าที่อารักขาพระมหากษัตริย์เหมือนกับทหารมหาดเล็ก สามารถแซงเรือในขบวนมาอารักขา พระมหากษัตริย์ได้ มีจำนวน ๗ ลำ ไม่พบหลักฐานที่สร้าง แต่มีบันทึกไว้ว่าในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้จัดเรือแซงจำนวน ๔ ลำ ไว้ท้ายขบวน และในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้เพิ่มสำหรับพระตำรวจอีก ๒ ลำ โดยใน ๔ ลำแรกใช้ทหาร จึงเรียกว่า “เรือแซงทหาร” ส่วนอีก ๒ ลำนั้น เรียก “เรือแซง” ต่อมาในรัชกาลที่ ๗ ได้ตัดเรือแซงของพระตำรวจออกไป

และเรือแข่งทหารได้เปลี่ยนชื่อเป็น เรือแข่งจนถึงปัจจุบัน รูปร่างและขนาดเรือ ลักษณะหัวเรือเข็ดขึ้นเหนือแนวน้ำ ทาสีดำ แต่ละลำมีขนาดไม่เท่ากัน

เรือแข่ง ๑ - ๖ มีความยาวไม่เท่ากันอยู่ระหว่าง ๒๒.๑๒ - ๒๕.๘๐ เมตร ความกว้างไม่เท่ากันอยู่ระหว่าง ๑.๓๐ - ๑.๖๒ เมตร กำลังพลจำนวน ๓๐ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๒๘ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๔ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือแข่ง ๗ มีความยาว ๒๔.๗ เมตร กว้าง ๑.๕ เมตร กำลังพลจำนวน ๓๖ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือ จำนวน ๓๔ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๓๐ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย

เรือตำรวจ

เรือตำรวจ ที่มีหน้าที่เป็นองครักษ์มีพระตำรวจหลวงชั้นปลัดกรมนั่งศฤงคาร มีจำนวน ๓ ลำ ไม่พบประวัติการ สร้างรูปร่างและขนาดของเรือทาน้ำมันสีดำเกลี้ยงตลอดทั้งลำเรือ ความยาวอยู่ระหว่าง ๒๐.๘๗ - ๒๑.๔๕ เมตร ความ กว้างอยู่ระหว่าง ๑.๓๗ - ๑.๔๘ เมตร ความลึกท้องเรืออยู่ระหว่าง ๐.๔๗ - ๐.๕๖ เมตร

กำลังพลจำนวน ๓๐ นาย แยกเป็นกำลังพลประจำเรือจำนวน ๒๘ นาย ประกอบด้วย นายเรือ ๑ นาย นายท้าย ๒ นาย ฝีพาย ๒๔ นาย พลสัญญาณ ๑ นาย และกำลังพลสำรอง ๒ นาย